

רחפנים, ברקודים וצילומי חיל האוויר הנאצי: המסע לאיתור הקברים היהודיים הנשכחים

10,000 אתרי קבורה יהודיים פזורים בכ-50 מדינות באירופה, רבים מהם נטושים ומוזנחים. בגרמניה קם ארגון שפועל כדי למצוא ולשקם אותם

עופר אדרת

כל חוקר אילנות יחסין יודע שבתי קברות הם לא רק מקום של מוות. על המצבות חקוק מיי דע רבי-ערך שמסייע לא אחת כפתרון תעלומות משפחתיות וחידות היסטוריות כנות מאות שנים. מהסיבה הזאת, הרבה גנאי לוגים ברכו החודש על הפרויקט החדש, במסגרתו יירתמו רפח-נים למשימה החשובה של איתור ומיפוי בתי הקברות היהודיים ההיסטוריים באירופה.

10,000 אתרי קבורה יהודיים פזורים בכ-50 מדינות ברחבי היבשת. רבים מהם אינם מתועדים, ובינבים נטושים כבר עשרות שנים, מאז תום מלחמת העולם השנייה, מוזנחים ומתפוררים. כך קורה, שמידע רב שאזור בהם, ובכללו שמות, תאריכי לידה ופטירה, לצד טקסט רבי-ערך נוסף החקוק על המצבות, הולך לאיבוד ואינו נגיש לחוקרים, להיסטוריונים ואף למשפחות המתים.

יוזמת בתי הקברות היהודיים האירופיים (ESJF), ארגון ללא מטרת רווח שהוקם ב-2015 בגרמניה, גייס באחרונה צוות של מפעילי רחפנים כדי למפות אתרי קבורה בכמה מדינות בהן הושמדה הקהילה היהודית בשואה. בשנה הקרובה יתועדו כך כ-1,500 בתי קברות בסלובקיה, ביוון, במוולד'בה, בליטא ובאוקראינה.

בחודש שעבר נעשה הניסוי הראשון בשימוש ברחפנים למטרה זו, בעיר פיראיטין באוקראינה.

באזור מצבות 2017- אתר קבר רה בן 400 מצבות שלילת קבר רים מהמאה ה-19. בעקבות המיידע הטופוגרפי שאספו הרחפנים ניתן יהיה לדעת היכן עוברים הגנים בולות התחומים את בתי הקברות ובהתאם לכך להקיפם בגדר ולנחיק. לגדר שני תפקידים: הגנה על בתי הקברות מפני נזילסטים ואנטישמנים וסיומנם כאתר מורשת יהודי לטובת הקהילה המקור וממקרים. את הפרויקט מממן האיחוד האירופי במעקב של 800

אלף אירו (3.3-כ מיליוני שקלים). אתרי קבורה ״חדשים״ ממשכיים להתגלות מעת לעת גם עשרות שנים אחרי שנעלמו מהעין. בעיר ברסט בבלארוס התגלה בחודש שעבר קבר אחים במקום בו שכן בעבר הגטו היהודי. באתר, שנחשף במסגרת עבודות בנייה באזור מגורים במרכז העיה, נמציאו עד כה עצמותיהם של 700 אנשים שנורו למוות במלחמת העולם השנייה.

גיוס הרחפנים מצטרף לפעיי לות נעפה שיווים הארגון בשנים האחרונות כדי להגדיל בתי קברות מהיעדרות, חלקם בדקה ה-90 מהישג. ״חינוני בשיתוף עם הרחפנים של תושבי אירופה ידע על הקיום היהודי וייאבק בעליית האנטישמיזם ובתחכשת השואה״, אמר פייליפ כרמל, מנהל הארגון, לדבריו, ״בתי הקברות הם בהרבה מקרים העדות הפיזית האחרונה לקיומם של חיים יהודיים בני מאות שנים

בעיירות ובכפרים באירופה, ואין דרך טובה יותר להיאבק בהכחשת השואה״.

לצד הרחפנים מסתייעים החוקרים התרים אחר הקברים האבריים גם במפות ישנות, חלקן מלפני מלחמת העולם הראשונה, ואף תצלומי אוויר של חיל האוויר הגרמני, הלופטוואפה, שנועדו במקור לאתר מטרות להפצצה. ואולם העבודה האמיתית לא נעשת באזורי אלא היא מחוברת מאוד לקרקע. רבים מבתי הקברות שיומפו בשנה הקרובה אותרו כסיוע לתושבים מקומיים, שסייעו לחוקרי הארגון לדעת על קיומם ולמקום הימצאם, גם של אלה הנטושים והמוזנחים ביותר.

מבצעני שימור דומים נערכים כיום בימים אלה גם בפולין, המנוארת לא אחת כבית הקברות היהודי הגדול ביותר באירופה, בשל גודלה של הקהילה לפני השואה וממדי חורבנה אחריה.

רחפנים, ברקודים וצילומי חיל האוויר הנאצי: המסע לאיתור הקברים היהודיים הנשכחים

10,000 אתרי קבורה יהודיים פזורים בכ-50 מדינות באירופה, רבים מהם נטושים ומוזנחים. בגרמניה קם ארגון שפועל כדי למצוא ולשקם אותם

רחפן מעל בית קברות יהודי בסלובקיה, בחודש שעבר. הרחפנים יסייעו במציאת גבולות בתי הקברות בטר דייוויד יוסף/אייפיו

בחודש דצמבר השיקו הרב הראשי של פולין, מיכאל שודריק, ושר התרבות הפולני, פיטר גלינסקי, פרויקט חדש, שימפו 1,400 בתי הקברות היהודיים במדינה, והמידע על האנשים הקבורים בהם יועלה למאגר מידע מרכזי. שניים תן יהיה להגיע אליו גם באמצעי עות סריקת ברקוד שיוצב בפתח בית הקברות.

מחנכי העמותה סורקים בתי קברות, ממפים את המצבות, מצלמים אותן, מפענחים את הכתובות עליהן ומעלים למאגר המידע האינטרנטי שלה (jgaliciabukovina.net) את ממצאיהם. בקיץ האחרון הם זכו להצלחה גדולה, כשאיתרו כך את מקום קבורתה של אסתר צ'צ'אקס, אמו של שיי עגנון, שמתה ב-1909, בגיל 43, ונטמנה בבית העלמין היהודי בכנוצ'אץ באוקראינה. בית הקברות הוקם, הוזח, שלא לתועד מעולם, התקיים ברצף במשך 400 שנה ויותר, שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

יהדות מורח אירופה, שמרכו את פעילות עמותת יהדות גליציה ובוקובינה בישראל. ״כבר כמעט עשור שנים שאנחנו פודים מהשכחה בתי עלמין יהודיים רבים, בהם אתרים שיש להם ערך תרבותי, אמנותי, היסטורי ולומי״, אמר ל׳הארץ״.

מתגבית העמותה סורקים בתי קברות, ממפים את המצבות, מצלמים אותן, מפענחים את הכתובות עליהן ומעלים למאגר המידע האינטרנטי שלה (jgaliciabukovina.net) את ממצאיהם. בקיץ האחרון הם זכו להצלחה גדולה, כשאיתרו כך את מקום קבורתה של אסתר צ'צ'אקס, אמו של שיי עגנון, שמתה ב-1909, בגיל 43, ונטמנה בבית העלמין היהודי בכנוצ'אץ באוקראינה. בית הקברות הוקם, הוזח, שלא לתועד מעולם, התקיים ברצף במשך 400 שנה ויותר, שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

אחת הדרכים היעילות ביותר להגששת המידע הטמון בבתי הקברות הוא צילום המצבות והונת הטקסט שמופיע עליהן למאגר מידע ממוחשב. דוגמה ערכנית לפעילות כזו היא הפרויקט שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

איש חב"ד מוביל את המאבק למען טיפולי המרה בארה״ב

פסיכולוג חרדי, המיוצג על ידי לובי נוצרי חזק, תובע את עיריית ניו יורק כדי שיתור לו לבצע טיפולים שנועדו להפוך הומואים לסטרייטים

טלי קרופקי‏ ניו יורק

בשנים האחרונות, נראה היה כי טיפולי המרה – מגוון טיפולים הפסיכולוגיים שמטרתם תם הסירוב והמואלים לסטרייטים – נדחקים לשוליים באמריקה. אתרי שאיגוד הפסיכולוגים האמריקאי וקבע כי הטיפול אינו אפקטיבי וטען כי המטפילים, 15 מדינות בארצות הברית אסר בו אחרו זו לבצע טיפולי המרה בטיבולם. ואולם, במניו של השופט הרפובליקאי ברט קוואנו לבית המשפט העליון, הצית מחדש את שורה של מאבקים נוצריים, בהם המאבק על טיפולי המרה ארגון נוצרי מוכה, Alliance Against Freedom (ADF) עבר הביא מאבקים נגד זכויות ללהט"בים עד לבית המשפט העליון, ויצא כעת לשלוחת פת מחודשת נגד האיסור של מוסה ממאבקים קודמים, שאותם הוביילו נוצריים אוונגליסטים או מורמונים, הגיבור הרשיבי בסאגה החדשה הוא דווקא אפסיכולוג יהודי מברוקליין איש חב"ד, שתרב בע העיר ניו יורק, בטענה כי האיסור על הטיפול מנוגד לדתו, ומונע ממשפוליו לחיות את חייהם על פי חוקי התורה.

ד״ר דוד שורץ, פסיכולוג חרדי בקהילה חב"ד בברוקליין, טוען כי הפוגע האוסר על טיפולי המרה הוא בחופש הביטוי שלו ובחופש הדת שלו. לדבריו החוק מתערב כאופן לא אתי בטיפול שהוא מעניק למטופליו החרדים. חלק ניכר מהתביעה מסביר כי האיסור על טיפולי המרה מתנגש עם ערכי היהדות עליהם מתבסס הפסיכולוגי טיפול שהוא מעניק.

הטיעון המרכזי בתביעה הוא כי המטפילים החרדים שפונים אל שורץ עושים את כיוונתם ומתוקף אמונתם, וכי לא ניתן למנוע מהם לפעול כדי לשנות

את נטייתם המינית, אם הם מאמינים שיה יסייע להם לנהל אורח חיים חרדי. ״ד״ר שורץ טופלים שלו הם יהודים חרדיים״, נכתב בתביעה. ״המטרות האשיות של המטופילים של שורץ, והייעוץ שהטופילים מעניק להם, מבוססים על הדעות על טבע האדם, ועל מהם חיים טריבים על פי האמונה היהודית ועל התורה״.

פרקטיקות שנחשפו בחשפט ב-2012: נערים אולצו להתפשט הצוות ביזה אותם בפומבי

עוד נכתב כי ״המטרות האישיות שהמטפילים של שורץ שמים לעצמם, כסוגיות של מייניות, נישואים, ומשפחה, וכי מו כן גם הדעות שלהם על מוסה, טבע האדם, והיכולת לשינוי, מתבססות על האמונות הדתיות שלהם״.

שורץ, שפועל זה 40 שנה בתברה החרדית, מוכר כתומך נלהב של טיפולי המרה, גם לנוכח טספות לגבי הפיקטיקה בחברה החרדית. ״שורץ לא מדבר על כל אותם מטופלים שעוברים טראומה מהטיפולם האלה״, אמר ל״הארץ״ מרדכי לייבוביץ, שגידל במשפחה חרדית בניו יורק, וקיוו עובד בארגון האמריקאי Jewish Queer Youth JQY, סייע ללהט"בים בתברה הדתית החרדית. ״האמת היא, שלד״ר שורץ אין שום הבנה בתחום״, אמר לייבוביץ. ״הוא אומר שה מטופלים שלו שפונים; ובכן, אני מכיר הרבה מטפילים שלו לשעבר שאומרים שהם לא.

״רבים מהמתנגדים והצעירים שגמיעים אלינו צריכים טיפול פסיכולוגי בגלל הטרואמה שנוכרה להם על ידי מטפלים כמו

שורץ״, מוסף לייבוביץ. ״זה מספיק גרוע שהם מרגישים מנודים ומבוזשים בקהילה שלהם בגלל ההיותם המינית. אבל אז הם הולכים למטפל, והוא אומר להם, ״זו אשמתכם, אתם לא מספיק מבוססים להשתנות. המטפלים האלה מובילים את המטופלים לכישרה, ולא רק זה – הם מלמדים אותם להאשים את עצמם בכישלון הזה״.

מעשה רמייה

חיים לוויין, שגדל והתחנך כאותח קהילת חב"ד בברוקליין, מכיר בה פועל כיום ד״ר שורץ, מכיר היטב את המחיר האישיים טיפולים חרדים שעוברים טיפולי המרה. בשנת 2012, תבע לוויין את ארגון ג'ונה (JONAH) הארגון הגדול ביותר בארה"ב של פסיכולוגי המרה בקהילה היהודית, על הונאה. הוא טען שאין אפשרות לשנות את ההות רמייה ולכן הטיפול הוא מעשה

לוויין נשלח לטיפול אצל הארץ כשהיה בן 18, יחד עם אלפי בחורים חרדים. במשפט שזעזע את הקהילה הדתית והחרדית בארה"ב, העידו מטופלים לשעבר על שורה של פרקטיקות בעייתיות של הארגון: מטרי פלם העידו כי התבקשו להתחיל בנוכחות מטופלים אחרים ונכונחות הצוות; בסופו שבוע ביי עם עברו ״טיפולים קבוצתיים״ בהם קשרו להם את העיניים ואני שי הצוות צעקו משפטים מאיימים כמו ״בואו נתפוס את ההומו הזה כשהוא יילך למקלחת״. הם אולצו להתפשט מול מראה ולהגיד משפטים משפילים על הגוף שלהם, ולהתחבק בעירום עם הצוות. בכפיקה פרוצט דרך במאבק נגד טיפולי המרה, בית המשפט הורה לסגור את הארגון.

בשיחה עם ״הארץ״, דחה לוויין בתוקף את הטענה של שורץ כי מטופליו הם שפונים אליו מפני

שהם רוצים להפוך לסטרייטים. ״שנאשים באים אליך ומבקשים עזרה, תעזור להם, אל תפגע בהם״, אמר לוויין. ״טיפול פסיכולוגי, כזה שכולנו רוק דבורים, יכול לחדש ויק, במיוחד אם אתה אומר דברים שאינם מיישבים עם המדע המודרני. יש סיבה לכך שיש לנו חרקים ורגולציות – אנחנו לא רוצים שאנשים ירמו מטופלים. בסופו של דבר, מה שהוא ננסה לעשות אינו אפשרי״.

אולם נראה כי התביעה של שורץ צוברת תאוצה ועוללה להיות לה השפעה מרחיקת לכת, מעבר לגבולות הקהילה החרדית בניו יורק. ארגונים נוצריים שתומכים בטיפול המרה, פותחים בחודשים האחרונים כמאבק להשיב את טיפולי המרה, והם מקווים שדווקא הפסיכולוג היהודי-חרדי יביא את הניצחון המיחול.

ארגון ADF, שמייצג את שורץ, ניהל את אחד מהמאבקים המשפטיים המדוברים בארה"ב אשתקד. הוא ייצג את הקונטרס שתומכים בטיפול המרה, פותחים בחודשים האחרונים כמאבק להשיב את טיפולי המרה, והם מקווים שדווקא הפסיכולוג היהודי-חרדי יביא את הניצחון המיחול.

שורץ טוען כי האיסור על טיפולי המרה מתנגש עם ערכי היהדות עליהם הוא מתבסס

גם לייבוביץ וגם לוויין, כפעילים בולטים בתנועה נגד טיפולי המרה, מודאגים מההשלכות שעשויות להיות לתביעה של שורץ על החוקים האוסרים על טיפולי המרה במדינות השונות בארה"ב. ״כשהחוקים האוסרים על טיפולי המרה רק חוקקו, היו תביעות ודומות בניו ג'רזי ובקליפורניה, וכולן נכשלו״, אמר לייבוביץ. ״אבל כמצב הנוכחי, אני חושש

באופן פרדוקסלי, הן מעידות דווקא על חיים תוססים ומגוונים של הקהילה היהודית״, אמר לורי. ״ממדיהן ורמתן האמנותית מעידים על עוצמתה של הקהילה בתקופה זו״.

בית העלמין בכנוצ'אץ' תופס מקום מיוחד בחייו וביצירתו של עגנון. לצד קברה של אמו, שנחשף בקיץ לראשונה מאז השואה, אותרה גם המצבה של סבו המפורסם, רבי יהודה פארב, שבייחוד הסופר הצעיר היה קשר מיוחד. ״גם גיבורי סיפורים של עגנון ומכירים לא מעטים שלו – תנוונים, מלילות, תלמידי חכמים, מורים, רופאים ופעילי ציבור – נטמנו באתר זה וזכרם חרוט על לייחוריות שלו. ״הן מצטיינות במיני המצבות שתייעדנו״, אמר לוריא. הכתובות על המצבות בבית העלמין הזה (אָפּיטפּים, בשפה המקצועית) מוסיפות אף הן ליחוריות שלו. ״הן מצטיינות במיניצה עברית לבתי רגילה, זאנר ספרותי מפותח, סוג של שירה עממית, מרגשת ורפה״, אמר לורי. ״האווירה הספרותית הזו מעידה על הקרקע ממנה צמח כ״ שרוננו וסגנונו המיוחד של עגנון״.

ומה באשר לתיעוד הקברים פעילות עמותת יהדות גליציה ובוקובינה בישראל. ״כבר כמעט עשור שנים שאנחנו פודים מהשכחה בתי עלמין יהודיים רבים, בהם אתרים שיש להם ערך תרבותי, אמנותי, היסטורי ולומי״, אמר ל׳הארץ״. מתגבית העמותה סורקים בתי קברות, ממפים את המצבות, מצלמים אותן, מפענחים את הכתובות עליהן ומעלים למאגר המידע האינטרנטי שלה (jgaliciabukovina.net) את ממצאיהם. בקיץ האחרון הם זכו להצלחה גדולה, כשאיתרו כך את מקום קבורתה של אסתר צ'צ'אקס, אמו של שיי עגנון, שמתה ב-1909, בגיל 43, ונטמנה בבית העלמין היהודי בכנוצ'אץ באוקראינה. בית הקברות הוקם, הוזח, שלא לתועד מעולם, התקיים ברצף במשך 400 שנה ויותר, שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

פרץ וסאלה מחוץ לבית הכנסת, בחודש שעבר צילום: בניז ארד

פלסטיני-גרמני ישקם בית כנסת בברלין שנהרס בליל הבדולח

המנכס״חם במפלגה הסוציאלי-דמקרטית וב-2014 התמודד על ראשות עיריית ברלין. הוא גם מעורב ביוזמות רבות של דיאלוג בין-דתות ורואה בפרויקט השיקום של בית הכנסת אמירה ברורה נגד התנגדות האנטישמיות בגרמניה ונגד הגזעי הקהילה המוסלמית.

״לאחרונה ציינו 80 שנה לליל הבדולח, ואני שואל את עצמי מה לדגנו מההיסטוריה״, אמר סאלה ליל ״ליהארץ״. ״אנשים שוב מותקפים בשל הדת שלהם, לא בשל דעותיהם״. בראיון, שנערך בלשכתו שברובע שפנדאן, ציין סאלה

רחל גולדברג‏ ברלין קהל רב של מתפללים נאסף כאחד מלילות שבת האחרונים בבית הכנסת פרנקלאופר בשכונת קרויצברג בברלין. חילונים ושרמורים, רופאים ופעילי ציבור – נטמנו באתר זה וזכרם חרוט על לייחוריות שלו. ״הן מצטיינות במיני המצבות שתייעדנו״, אמר לוריא. הכתובות על המצבות בבית העלמין הזה (אָפּיטפּים, בשפה המקצועית) מוסיפות אף הן ליחוריות שלו. ״הן מצטיינות במיניצה עברית לבתי רגילה, זאנר ספרותי מפותח, סוג של שירה עממית, מרגשת ורפה״, אמר לורי. ״האווירה הספרותית הזו מעידה על הקרקע ממנה צמח כ״ שרוננו וסגנונו המיוחד של עגנון״.

ומה באשר לתיעוד הקברים פעילות עמותת יהדות גליציה ובוקובינה בישראל. ״כבר כמעט עשור שנים שאנחנו פודים מהשכחה בתי עלמין יהודיים רבים, בהם אתרים שיש להם ערך תרבותי, אמנותי, היסטורי ולומי״, אמר ל׳הארץ״. מתגבית העמותה סורקים בתי קברות, ממפים את המצבות, מצלמים אותן, מפענחים את הכתובות עליהן ומעלים למאגר המידע האינטרנטי שלה (jgaliciabukovina.net) את ממצאיהם. בקיץ האחרון הם זכו להצלחה גדולה, כשאיתרו כך את מקום קבורתה של אסתר צ'צ'אקס, אמו של שיי עגנון, שמתה ב-1909, בגיל 43, ונטמנה בבית העלמין היהודי בכנוצ'אץ באוקראינה. בית הקברות הוקם, הוזח, שלא לתועד מעולם, התקיים ברצף במשך 400 שנה ויותר, שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

יהדות מורח אירופה, שמרכו את פעילות עמותת יהדות גליציה ובוקובינה בישראל. ״כבר כמעט עשור שנים שאנחנו פודים מהשכחה בתי עלמין יהודיים רבים, בהם אתרים שיש להם ערך תרבותי, אמנותי, היסטורי ולומי״, אמר ל׳הארץ״. מתגבית העמותה סורקים בתי קברות, ממפים את המצבות, מצלמים אותן, מפענחים את הכתובות עליהן ומעלים למאגר המידע האינטרנטי שלה (jgaliciabukovina.net) את ממצאיהם. בקיץ האחרון הם זכו להצלחה גדולה, כשאיתרו כך את מקום קבורתה של אסתר צ'צ'אקס, אמו של שיי עגנון, שמתה ב-1909, בגיל 43, ונטמנה בבית העלמין היהודי בכנוצ'אץ באוקראינה. בית הקברות הוקם, הוזח, שלא לתועד מעולם, התקיים ברצף במשך 400 שנה ויותר, שמוביל ד״ר אליה לוריא, חוקר

לפי סאלה, שיקום בית הכנסת פרנקלאופר בלב שכונה שרבים מתושביה מהגרים, יוכיר לכל שהחברה הגרמנית תמיד הורכבה ממגוון של דתות ותרבויות. ״אנחנו מנסים למחוק את מה שקרה בין 1945 ל-1948 אלא להראות שהיהדות תמיד הייתה חלק מהזהות הגרמנית״, הוא אומר, ״חשוב לעינינו ובימיהם, שמתקיים מגוון תרבותי ואנתי כמו פרנקלאופר״.

סאלה מכיר בכך שהאנטישמיות בברלין, שנמצאת בבניה של האחרונות, קיימת גם בקרב המהגרים בעיר, אך מוזיר כי ״ליהודים ולמוסלמים בגרמניה אסור להיגר לשיטוי החדד״. ״שיטות, שתי הקהילות נמצאות ״באותה סירה״ מול הימין הקיצוני.

היה גם גן ילדים

פרנקלאופר נבנה בשנים 1913-1916 בסגנון הביאווקליטי בתכנון האדריכל המרכזי של הקהילה היהודית בברלין, אלכסנדר עם שנרצח בסריונישטאט ב-1944. עם פתיחתה היה בית הכנסת האחרון דוקסי אחד הגדולים והמפוארים בברלין. מראשיתו שימש הבניין גם כמרכז קהילתי של כל גילדים אולם שמחות ודירות מגורים. בשנת 30- היו במקום גם בית מגורים ומתקלות סוציאליט שניתנו את יהודי האזור שהידרדרו לעוני תחת חוקי נירנברג.

המכנה הועלה בשל בליל הב' דולח ונהרס סופית בשנות ה-50. האגף ששרד, שהיה במקור בית כנסת לנוער, שימש בית לאחר ליל הבדולח גם לקהילות יהודיות אחרות שבתי הכנסת שלהן נחרבו. התיפלות שם נשכחו על בית מגורים ומתקלות סוציאליט שניתנו לרתום לרעיין. את סאלה הם הכיירו מיוזמות חברתיות קודמות. כאשר הם הציגו בפניו את הרעיון, נודו כר דקל, ״הוא שמע אותו ולא אמר דבר אבל הוא הקשיב. אחרי כמה חודשים הוא יצר קשר ואמר ״מה דעתכם שנקים מחדש את בית הכנסת שנהרס?״״.

בא מסכסטיה

סאלה (בגרמנית מבטאים נא; אָה), נן 41, נולד בסכסטיה שבגדה המערבית וכשהיה בן חמש היגרה משפחתו לגרמניה. כיום הוא אחד הפוליטיקאים הצעירים